

FRANCUZI

Prvo sam primijetila cipele. U stanu pored našeg dugo nije živio nitko. Za onaj iznad našeg znali smo da ga je kupila neka žena koja radi u Njemačkoj, ali ne dolazi nikada, niti da ga obiđe.

Moja mama ju psuje svaki put kad padne kiša, što ga ne proda. Stan je na zadnjem katu, nema nadstrešnicu pa golubovi seru po čitavom balkonu, a onda se smrdljiva zeleno-smeđa tekućina slijeva na našu prugastu tendu s automatskim mehanizmom. Ona inače košta tisuću eura.

Ispod nas je neki invalid domovinskog rata. Balkon mu je kao prašuma koja se isparava u debele pljesnive najlone. Prozor moje sobe gleda na stan javnog bilježnika. Za njega mislim da je seksualni manijak, iako sam na četvrtom, kad se sretnemo u haustoru uvijek idem pješice. Strašno se znoji i ima fleke boje bijele kave po vratu. To se zove vitiligo. U njih sam uvijek gledala kad bih sjedila dedi u krilu. Uglavnom, nitko normalan u tom ulazu. Sad još i te cipele.

Poredane po veličini, valjda pet parova. Tri mala, musava i razgažena, a dva crna i prašnjava. Muške četvrtastog oblika, a ženske špicaste, optočene štrasom, de luxe sesvetkog sajma četvrtkom. Izlog lijevo na otvorenom, uz željezničku prugu, kada se prođe second hand kolekcija na podu, na maskinom šatorskom krilu.

Garant Šiptari. Oni se izuvaju tako pred ulazom, tepisoniraju čitav stan, valjda zbog toga što provode dosta vremena na podu. Ovamo su počeli dolaziti davno, zlatare, pekare, i pokoja puding kuća, ali ništa masovno. U proteklih par godina na svakom koraku *civsa nešto* u cigla mobitel, a ima i ovih drugih, valjda naših, od njih nedjeljom više ne možeš ući u crkvu. I prije nego što progovore vidiš im te crne buljave oči i zalizane valovite kose, svi su isti. A kad progovore, frend i ja ih zovemo Francuzi.

Ispod mog prozora imaju kafić s terasom; Galerija Al Capone. Nedjeljom dovuku roštilj i peku mesinu između terase i parkirališta pa moramo micati rublje s balkona, inače nam sve pocrni. Otkada su otvorili „galeriju“, ljeti nokte na nogama uvijek režem na balkonu i samo ih metlicom kroz rupu gurnem dolje i gledam kako se nježno spuštaju na stolove. Jednom sam šutnula i dva pseća brabonjčića.

Sa novom susjedom je to otišlo još i dalje, u našoj beskonačnoj sprdačini postala je Amelie. Prvi put sam ju srela u liftu, gledala je uporno u pod pa u mene, napuhala rozaceične obraze kao da će eksplodirati i naprosto izmamila iz mene:

– Jeste dobro? – pogledala me je kao da mi ništa nije jasno, a trebalo bi biti, i počela vrtjeti glavom te plačnim glasom ponavljati:

– Tuđina pojelo srce, tuđina, suseda moja...

Ja sam sućutno klimala glavom i dobro se snašla.

– Ah, tako vam je to...

Drugi put sam se vraćala s faksa kad su se otvorila vrata. Iz polumraka me je gledala niska debeljuškasta žena neprirodno crne kose i debelih izbočenih usana. Cipela nije bilo. U ovim bezdanim ženskim torbama nikada ne možeš pronaći ništa, a kamoli ključ, prekjucher sam sebi u bradu izgovorila:

– Dobar dan. – a Amelie samo stoji li ga stoji, već se i svjetlo ugasilo, kad u mraku osjetim mlaku znojnu ruku na svojim prstima na prekidaču i odjednom mi sa klikom pred licem bljesne široki osmijeh s konjskim zubima i komadić zlata.

– Je l' ti nema mama kući?

– Ma imam ja ključ, samo da ga nađem. – I kopam, kopam.

– Možeš kod mene da pričeš. – klima jako glavom i gleda me pravo u oči.

– Ma ne treba, hvala, imam ja...

– Kako hoćeš, samo da pokušaš.

Nestane iza protuprovalnih vrata i ostavi me u potrazi. Čučim i vraćam utrobu lakirane Roxycice, stari se još nije vratio iz noćne, i ne, ne ide mi se sad u policijsku, a mama se mogla jedino utopiti u nekoj od svojih beskrajnih kava kod tko zna koje susjede.

Ponovo, začujem rafalno škljocanje brava, onda iz svog stana čuavam kako histerizira na svaki zvuk, pa kroz petnaest centimetara Amelieinu sramežljivu dosjetku:

– Dobar mali, aljarm za kuća.

Imala sam pravo, tepison je bio beskrajan. Maslinastozeleni sa diskretno sivo špricanim, a na njemu još, na sredini boravka, debeli žutosmeđi čilim. S resicama.

Amelie se po stanu kreće bešumno u nekim vunanim šlapama, tek sad vidim koliki su joj gležnjevi, vidim da na njoj sve nekako bubri, i da se sva odjeća, nakit i obuća bolno urezuje u žučkasti kvasac kože. Probija se sporo između valova volana stolnjaka i stolnjačica koji pokrivaju svaku ravnu površinu izuzev poda, a jedan uštirkani čak i čitav telefon. Pretpostavljam da nestaje u kuhinji dok postajem svjesna koliku je udubinu moja stražnica napravila na utegnutoj baršunastoj spužvi otomana. Vraća se s emajliranim poslužavnikom na kojem su šalice cvjetnog uzorka prepunjene crnom kavom, šećer u kockicama i teška kristalna kugla, veličinom zdjela, namjenom pepeljara. Pruži mi mušku ruku i kaže:

– Ko će ako mi susedi nećemo.

Smješkam se i gledam kako ću otpiti gutljaj iz šalice, a da ne kleknem na pod, iako pijem samo nescicu, i stresem se u tom zgrčenom položaju.

– Ja ne voljim slatku.

– Ni ja. – ne znam zašto, progovorim.

Mjedeni bat na zidnom satu voza se amo tamo, a odjednom se iz drvenog kucišta začuju tri takta melodije i predstave plesni par u obliku keramičkih figurica koji izvede svoju zadanu točku. Pogledam u sat pa u nj.

– To sam iz Nemačke donela, dobila sam kad sam išla u penziju. Četrdeset godina, su-seda moja.

Duplo koliko sam ja.

– A šta ste radili?

U boljnici, šta je trebalo. – značajno klima glavom.

– Nisi udana? – pita s jakim naglaskom na predikat.

– Nisam, studiram.

– Neka, fala bogu školi. Uzmi kekse, uzmi, to moji nećaci kad dođu, imam kolu. 'Oćeš?

– Ne treba, hvala, sad će valjda mama...

Amelie bucmastim velikim rukama prinosi ustima čitav komplet za kavu, šalicu, tanjurić i žlicu, glasno srče i ne skida pogled sa mene. Iscrpile smo sve teme. Ako ne računamo to da moj stari ne podnosi Šipce, i dobro, Cigiće. Jednom se zagledao u neki prilog na televiziji koji je započinjao pričom o ženi koja ima sedmero djece, ne radi, nema zdravstveno osiguranje, i naravno prati ju sva sila vezanih tragedija. Stari se zagledao, a kad je novinar nastavio kako u tom romskom naselju još nema tekuće vode, onda je samo prebacio program, uz „aha“ momenat. Nije se puno nervirao. Viđa takve kriminalce svaki dan. Kao, pa to je njima normalno, kao i kad golišava djeca u prosincu sjede na podu, ne propuhu pothodnika i natežu harmoniku, a zapravo, samo gledaju što će ti ukrasti, žilavi vragovi. Kad sam ja bila mala, što su me više pazili, to sam bila bolesnija. Tako nekako.

Amelie me baš gleda, ono, promatra me kao da na meni nešto traži, kao da će me pojesti. Onda malo nakrivi glavu, stavi mi ručerdu na koljeno pa upita:

– Je l' bi ti teti Stani jednu uslugu napravila?

Kojoj sad teti Stani, prolazi mi kroz glavu, i što bih ja njoj mogla napraviti. Tek tad pomislim da bi to moglo biti njezino ime. Možda da odem po kruh ili tako nešto, nadam se.

– Pa može, recite. – tiho procijedim.

– Je l' može?! – vikne Stana odjednom i poskoči, veselo pljesnuvši rukama.

– Samo pola sata, neće dugo!

Diže me za obje ruke, odvaja ih od mog tijela kao da mi uzima mjeru, zagleda me i ki-ma glavom, ponavlja:

– Ista ja, ista ja...

Okrene se spretno prema telefonu, kao zvrk babuške, tabletić zavrne do pola i otipka neki broj, ne ispuštajući moju ruku, milujući mi nadlanicu palcem. Izvergla nešto na albanskom, poklopi i pogleda me usjajenim očima.

Stojim tako u čudu, prepuštena vlažnom stisku, a onda me Stana uz majčinsko *dodi*, povede prema jednim vratima.

Sve se odvija prebrzo, a u isto vrijeme uspijevam zapaziti na zidu dugom hodniku, malenih, ali svih četrnaest postaja Isusovog križnog puta, i već sam u spavaćoj.

Na visokom, svilenim pokrivačem, prekrivenom krevetu, raskrečena sjedi, veličine trogodišnjeg djeteta, porculanska lutka. Stana ju malo gurne ka uzglavlju i čvrstim stiskom posjedne me na njega. I dalje je sve brzo, još brže. Torbu sam ostavila na otomanu, ona je jaka, ali ja sam mlada. Razmišljam tako u zadnjem mogućem trenutku dok ju gledam odzdo kada me pušta i okreće se prema golemom ormaru. Do pola nestaje u njemu, a onda izvlači kartonsku kutiju od televizora i stavlja ju pored mene.

Sada se usporava.

Pažljivo otvara sva četiri poklopca i nježno uranja obje ruke na kojima je tren prije zavrnula rukave, kao da će izvaditi novorođenče iz kade. Vadi nešto šareno, šareno i bijelo, bijelo i uštrikano, blješteće. Nešto što nema previše iskustva s dnevnom svjetlošću, nešto zbog čega joj debele suze kreću stranuticama izbornog lica prema mesnatim ustima.

– Ovo sam jedino sačuvala... To sam ja uradila.

Komad po komad narodne nošnje osvaja sobu, pokriva krevet, jednu stolicu i vješalicu koja visi na vratima.

Ja se ustajem, pravim mjesta blagu, a kad sve posloži, onda mi se primakne i obuhvativši kolekciju milim pogledom, kaže:

– To je sve što imam.

Ne znam da li se to točno odnosi na suknje, podsuknje, pojas, izvezeni prsluk, ogrlice i marame ili na njen život utkan unutra, vjerojatnije na ovo drugo, i kažem:

– Predivno je.

Stana mi dolazi blizu, a ja već podižem ruke prema gore, nježno mi skida sintetičku pripijenu majicu, dolazi s leđa i raspušta kosu. Hlače otkopčavam sama i uskoro sam u gaćicama i potkošulji pred njom, kao u nekom snu, u koji ništa ne dopire do mene, pa čak ni lavež histeričnog psa koji najavljuje nečiji dolazak.

Pažljivo na mene nabacuje slojeve krutog platna, veže, steže u struku, kopča, namješta, širi nabore, niže crvene ogrlice uz vrat. Onda me posjeda na stolicu i češlja. Češlja me kao moja baka, grubo, čvrsto i s puno ljubavi za pletenice. Čupa me jako, ali ne ispuštam ni zvuka, sad već znam da će biti nešto spektakularno. I jeste, ukovireno crvenom maromom, ovaj blijedi kesten na mojoj glavi kao da prvi put ima smisla.

Iz ladicе na noćnom ormariću vadi srebrnu torbicu, dok gleda u njezinu unutrašnjost dobiva neki sramežljiv izraz, a možda čak malo i lopovski. U toj ruci jeftini crveni ruž izgleda kao šljokice u kosí mongoloidne djevojčice. Zavjerenički mi ga pokazuje, a onda mi ga uz moje kimanje prepušta i samo malo mi zacrni obrve olovkom, svježe počupane. Na vratima se oglasi zvono, a ja se sjetim mame, tate i bundeve, samo u drugačijoj priči, možda još mrvicu nevjerojatnijoj. Ostajem čekati u sobi, ne usuđujem se ovakva na hodnik. Uskoro se otvaraju vrata i ulazi visoki crni mladić. Boja sa usana kameleonski mi se širi u obraze, on mi se primakne, pa se odmakne, pokaže prema jednom kutu sobe i kaže:

– Tu stani.

Poslušno odlazim i mičem se dalje od prozorske svjetlosti, ne znam da li sam sama shvatila u tom trenu o čemu se radi ili ga baš tada ugledala, kako iz crne futrole vadi fotoaparata. Opet u isto vrijeme, mladić izgovara uputu, a ja već izvršavam, stavljam ruke visoko na bokove, i malo se zakrenem tijelom, kako sam vidjela na dokumentarcima o tim stvarima. Vremenima. Nekoliko puta bljesne, a nakon zadnjeg blica, mladić se okrene prema Stani i izgovori.

– I mire.

– Lijepa. – kimne Stana, a onda se poljube, i njega tako čvrsto drži dok s drugom, sve-mogućom rukom kopa po ormaru i konačno mu u dlan tutne smotuljak novčanica.

– Tetka...

– Ništa, idi. – gotovo ga izbaci iz sobe po završenom zadatku.

Put prema nazad nikada nije mogao biti tako uzbudljiv. Iako me je jednako pažljivo svlačila, iako mi je šaptala, dok me je bockala ukosnicama, da ima samo jedan život, da ne slušam nikog, ni majku ni oca, da tražim svoju ljubav, samo da bog dâ da uvijek imamo šta jesti... Da ne živim u strahu, da ne budem tuđa kao što je morala ona. Bilo ju je sram svega, i da je onog dana, kad je kupila rabljenu spavačicu za put u Njemačku, znala da će sve tako brzo proći, tako brzo bi i pobjegla, a sada je lako pričati...

Kad je sve bilo gotovo, na vratu mi je ostala još jedna crvena ogrlica, ona najuža, uz vrat, htjela sam ju otkopčati, ali Stana mi je spustila ruke. I poljubila ih, obje. Donijela mi je torbu u hodnik, i jednim korakom sam prešla čitav svijet do svog stana.

U dnevnoj je ležao stari, napola pod novinama, samo je provirio kad je čuo da sam ušla. Onda se pridigao, pogledao me malo bolje i rekao:

- Šta ti je to na vratu i ustima, izgledaš kô Ciganka?!
- Šiptraka, tata, Šiptarka.
- A isti vrag, jebô im ja mater...